

Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning – familjehem

Försäkringskassans ställningstagande

Vård i familjehem ska räknas som sådan vård som avses i 106 kap. 9 § socialförsäkringsbalken (SFB).

Bakgrund

I 106 kap. 9 § SFB anges följande:

”För den som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett landsting, lämnas vårdbidrag endast om vården kan beräknas pågå högst sex månader. Detsamma gäller om han eller hon vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården.”

106 kap. 9 § SFB kan alltså gälla både vård på institution och vård utanför institution när det allmänna är huvudman för vården.

Däremot är det oklart om den vård som ges i familjehem kan räknas som sådan vård som avses i 106 kap. 9 § SFB. Det finns inga avgöranden från högsta instans som ger vägledning i frågan, och därför behövs ett rättsligt ställningstagande för att ge förutsättningar för en enhetlig tillämpning i handläggningen.

Ett familjehem är ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt.¹ Barn kan bo i familjehem av flera olika anledningar. De kan exempelvis ha beviljats boendet med stöd av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) eller socialtjänstlagen (2001:453) eller ha placerats i familjehemmen med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) eller som ett led i utslussningen från en institution².

¹ 3 kap. 2 § socialtjänstförordningen (2001:937)

² Se exempelvis prop. 2010/11:107 om samverkan mellan Statens institutionsstyrelse och socialtjänsten samt utslussning från sluten ungdomsvård.

Försäkringskassan anser att boende i familjehem inte utgör en sådan institutionsvistelse som avses i 106 kap. 9 § SFB.³ Gemensamt för familjehemmen är dock att det allmänna är huvudman för vården, oavsett om vården är frivillig eller inte.

Fram till en lagändring år 1983 kunde ferievårdbidrag endast lämnas om barnet vårdades på en institution eller utanför en institution genom dess försorg. Eftersom utvecklingen hade inneburit att kommuner och landsting i allt högre utsträckning nu valde att placera barn och ungdomar i ett annat enskilt hem än det egna i stället för på institution, ändrade man bestämmelsen så att ferievårdbidrag även skulle kunna lämnas när barnet i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården. Med dessa enskilda hem menade man bland annat placeringar i ett annat enskilt hem enligt dåvarande omsorgslagen.⁴ Av förarbetena till LSS framgår att familjehem enligt LSS har samma syfte som den särskilda omsorgen familjehem enligt omsorgslagen.⁵

Överväganden

Försäkringskassan anser alltså att ett familjehem inte är en sådan institution som avses i 106 kap. 9 § SFB. Frågan blir då om familjehem kan anses ingå i den del av bestämmelsen som beskrivits ovan, dvs. ”eller i annat fall vårdas utanför institution och staten, kommun eller landstinget är huvudman för vården”.

Kammarrätten i Stockholm fann i mål nr 8961-1996 att klaganden, som med stöd av LSS hade beviljats boende i ett familjehem, fick anses vårdas utanför institution vid tillämpning av 9 kap. 5 § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL). Kammarrätten fann vidare att kommunen vid tillämpning av dessa bestämmelser får anses vara huvudman för vården. Bestämmelserna 9 kap. 5 § AFL motsvaras idag av 106 kap. 9 § SFB.

Mot bakgrund av syftet med bestämmelsen och kammarrättens avgörande anser Försäkringskassan att familjehem ska räknas som sådan vård som avses i 106 kap. 9 § SFB.

³ Jämför även domsnytt 2014:005 angående rätt till assistansersättning för ett barn placerat i familjehem.

⁴ Se prop. 1981/82:216, s. 18–19 och 23.

⁵ Se prop. 1992/93:159, s. 179.

Aktuella bestämmelser, rättspraxis m.m.

106 kap. 9 § SFB

3 kap. 2 § socialtjänstförordningen (2001:937)

Prop. 1981/82:216

Kammarrätten i Stockholm, mål nr 8961-1996, 1999-03-25

Mikael Westberg

Ulrica Svedell